

וזהו "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר" - "זה הקדוש ברוך הוא כו", וגם "עץ הדר" בחינת "האדם עץ השדה". ו"פרי עץ" הוא מקור נשמות הצדיקים, שהוא בחינת "הדר באילנו". והולב - לו לב, בחינת "צור לבבי וחלקי אלקים לעולם". וגם "זאת קומתך דמתה לתמר" (שיר השירים ז, ח) - בחינת "וכל קומה לפניך תשתחוה".

"ושמחתם לפני ה'" (אמור כג, מ): השמחה על ידי גילוי המוחין - חב"ד כו. כי "בן חכם ישמח אב", שגם מוחין דאבא באים בגילוי כו. וזהו "ושמחתם" - כמו בהשכיל שכל חדש מתמלא תענוג ושמחה. : 269

Daf 83

(ד) אף "ביום השמיני עצרת" שהוא שמחת תורה, היינו שמאיר בחינת כתר-תורה שהוא למעלה מהמוחין, כמו "גלגלתא דחפא על מוחא", על ידי שהוא מבחינה שלמעלה מהשכל המושג²⁶⁹. וזהו "וירם קרן".

ואזי "עצרת תהיה לכם" - כניסת ואסיפת המוחין תחת גלגלתא וכתר החופף עליהם, בבחינת "בשל רצונך"²⁷⁰ לגמרי²⁷¹.

ופירוש "עצרת" - שנקלטת ומסתתרת השמחה בתוך בחינת אימת עול מלכות שמים, עד שאין השמחה נקרא אלא בשם "גילה", על דרך "וכל הלבבות ייראוהו, וכל קרב וכליות זמרו"²⁷².

ואפשר לומר, מראש-השנה עד שמיני-עצרת הוא ג' כתרים, היינו:

בראש-השנה - "אמרו לפני מלכות"²⁷³ וזהו המשכת כתר-מלכות²⁷⁴.

וביום-הכפורים - כתר-הוה - שנגנס הכהן גדול "לפני ולפנים"²⁷⁵,

²⁶⁹ עיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "אני ה' אלקיכם" דפרשת ציצית (לעיל שלח מח, ב).

²⁷⁰ (אבות ב, ד).

²⁷¹ ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "את שבתותי תשמרו" בענין קתר - לשון (איוב לו, ב) "פתר לי זעיר" (לעיל בהר מג, א). ומה שנתבאר סוף דבור המתחיל "וידבר" כו במדבר סיני" בענין "שאו את ראש כו לגלגלתם, מן עשרים שנה כו", עיין שם (לעיל פרשת במדבר ב, א).

²⁷² ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "וידעת היום והשבות" (לעיל ואתחנן ח, ב).

²⁷³ (ראש השנה טז, א).

²⁷⁴ (כתר נולדת . . כהנה . . תורה . . שם טוב: אבות פרק ד, משנה יג - בסידור אדמו"ר הזקן. ובש"ס וילנא הוא משנה יב ולכאורה הוא טעות הדפוס דמוכח, שהרי חסרה שם משנה טו. - לקוטי שיחות חלק יז עמוד 308 הערה 6 עיין שם.

"בשנת תרצ"ט (שיחת יום שמחת תורה) סיפר כבוד קדושת מורי וקמי אדמו"ר: פעם ביאר כבוד קדושת אדמו"ר הצמח צדק ענינם של ג' הכתרים בעל פה, אותו הביאור המבואר בלקוטי תורה ולא סיים אף הביאור ד"כתר שם טוב". ובשאלהו מהו ענינו של "כתר שם טוב"? ענה אף, שהוא ענין הריקודים בשעת ההקפות. עד כאן דברי הרב.

ויש לתווכך ב' הביאורים: בחודש תשרי להיותו חודש הכללי - כלולה העבודה דכל השנה, גם הענין דקיום המצות בפועל, אלא שבתשרי כל זה הוא בכח עדיין. והריקודים (מעשה בפועל) בשעת ההקפות ענינם הוא - הקבלה בשמחה לקיום המצות בפועל במשך כל השנה. - לקוטי שיחות חלק ד עמוד 1215 הערה 13. ובלקוטי שיחות חלק יז עמוד 310 הערה 65 מוסיף ד"כתר שם טוב הוא (גם) פרט במעלת התורה, עיין שם).

²⁷⁵ ("חוספת תיבות אלו [לפני ולפנים] - דלכאורה בכדי להביא ראיה שכהונה גדולה) שייכת ליום הכפורים, הנה צריך לומר שהעבודה דיום כפור - גם שבחין מ"לפני ולפנים" - הוא ככהן גדול - נתבאר בלקוטי שיחות חלק ד עמוד 1216).

ב'): "דאחיד להאי ואחיד להאי"²⁶¹. ועל כן, מצד היותו כולל ב' הבחינות יחד השמחה היא בחינת גילה כו, כענין "וכל הלבבות ייראוהו, וכל קרב וכליות זמרו לשמך" וכנ"ל²⁶².

קיצור על פסוק "ביום השמיני עצרת כו, ובכל המועדים"

(א) פירוש "בן חכם ישמח אב" - כשהבן מבין שההסתר שאביו מסתיר את עצמו ממנו הוא רק בכדי שיחפשונו. וזהו "בפסא". ראש-השנה - יום הדין, והוא ענין הנסירה בראש-השנה²⁶³, שהוא הסתלקות פנימיות המוחין מהמדות²⁶⁴.

אבל פונת ההתכסות - בשביל "ליום חגנו", הוא הגילוי בחג הסוכות. והיינו על ידי שמחפשים ומבקשים פניו בעשרת ימי תשובה. וזהו "ישמח אב": שמביאים שמחה בהקדוש ברוך-הוא, כמו שכתוב (אמור כג, מא): "חג לה". ועל דרך זה נאמר (ישעיה ח, יז): "וחכיתי לה" המסתיר פניו מבית יעקב. :

(ב) והגורם ההסתר, הוא בחינת "עוונותיכם מבדילים", שלגבי בחינת הגילוי מפנימיות זהו מסך מבדיל. וכעין מה שאמרו רז"ל²⁶⁵ בענין "אור שנברא ביום ראשון": "וכיון שנסתפל במעשה כו²⁶⁶ - עמד וגנוז מהן". ומעין זה יובן בגילוי פנימיות, שצריך להיות על דרך "פנים בפנים דבר", שגם באדם יש חיזוניות ופנימיות. והיינו אפילו ב"ועשה טוב".

וזהו ההפרש בין בחינת "וכל ברוך לך תכרע"²⁶⁷ - שאינו אלא בחינת הודאה, וכורע על ברכיו שהן "לבר מגופא"; ובין "וכל קומה לפניך תשתחוה" - שכוּפף קומתו וראשו, ששם מקור הדעת.

ועל דרך זה אמרו רז"ל²⁶⁸ ש"אין השכינה שורה אלא על בעלי קומה", המכוון - שיהיה בו גילוי כל עשר ספירות שבנפש, בבחינת "וכל קומה לפניך תשתחוה". :

(ג) וזהו סדר העבודה שמראש-השנה עד יום-הכפורים - לעלות מבחינת כריעה לבחינת השתחוה. וזהו ענין השתחוואות שבסדר עבודה במוסף דיום-הכפורים. ועל ידי זה נמשך "יאר ה' פניו אליך", "לפני הוי"ה תטהרו" - פנימיות שם הוי"ה.

²⁶¹ (שאוהו לזה חסד) ואוחו לזה גבורה).

²⁶² (ועיין בזה: חלק א', ס"ד, ב' - מענין "ביום השמיני עצרת". ודף ר"ח, ב'. ובסוף חלק א', סוף סימן כ"ד וכ"ה. חלק ב': קל"ה, א'. חלק ג': צ"ו, ב'. ק"ד, ב'. רנ"ט, ב'. ודף ר"י, עמוד ב').

²⁶³ (ראה תניא, אגרת הקדש סימן יד. ושם נסמן).

²⁶⁴ (ראה אור התורה: תהלים (נ"ד כרך ב) עמוד תתקכג. מגלת אסתר עמוד ב'שא).

²⁶⁵ (חגיגה יב, א. בראשית רבה יא, ב).

²⁶⁶ ("בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים").

²⁶⁷ (תפלת "נשמת": "וכל ברוך לך תכרע. וכל קומה, לפניך תשתחוה").

²⁶⁸ (שבת צב, א).

וממשיך להיות "וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה" ועליות הנשמות - על דרך
 "בְּהִעָלוֹתְךָ אֶת הַגֵּרֹת אֶל מוֹל פְּנֵי כו" (בהעלותך ח, ב).

ואחר כך כְּתוּב תּוֹרָה בְּשִׁמְיֵי-עֲצֵרֶת - הוא ההמשכה מלמעלה-למטה.

ו"גְדוֹל תִּלְמוּד שְׂמֵבִיא לְיַדִּי מַעֲשֵׂה" - בחינת כְּתוּב שֵׁם טוֹב²⁷⁶ :

— * —

²⁷⁶ יֵיטֵשׁ לְהַעֲדִיר לְעֵנִין "שְׁלֹשָׁה כְּתוּבִים הֵן כו' וְכָתוּב שֵׁם-טוֹב" - מע[נ]ן מוה
 שְׁנֵתְבָאָר בְּדַבּוּר הַמְּתוּחֵל "מִי מָנָה כו" גְּבִי פִירוּשׁ (בְּלֶק ב, ז) "דוֹבַע יִשְׂרָאֵל" (לְעִיל
 בְּלֶק סו, ד וְאֵילָר).

דרושים לשמיני-עצרת

<פג א>

הנה כתיב (שמואל א' ב, ג): "כי אל דעות ה'", פירוש – שכולל ב' דיעות:

כי ממטה-למעלה, לפי מה שנראה לעיני בשר, העולם הגשמי נראה ליש ודבר, והרוחניות שלמעלה – הוא בחינת אין, ומה שלמעלה מעלה – הוא בחינת אין יותר, לפי שאינו מושג יותר. וכמו שכתוב (איוב כח, יב): "והחכמה מאין תמצא". וכל זה הוא בערכנו, אנחנו שוכני מטה.

אבל לגבי קודשא בריך-הוא ד' כולא קמיה – כלא חשיב", הוא היפך, שמלמעלה – למטה הוא בחינת אין, וכל מה שמשתלשל ויורד מטה מטה הוא יותר בחינת אין ו"כלא חשיב" ממש כו'.

וזהו שתקנו בתחלת פסוקי דזמרה לומר "הודו לה' כו", וכן בסיום שמונה-עשרה לומר "מודים אנחנו לך".

כי לשון הודאה הוא כמו למשל האדם המודה לחבירו – שמתחלה היה נחלק עליו והיה לו סברא אחרת, ואחר כך מודה שהאמת עם חבירו. וכך על ידי שיתבונן האדם שהאמת הוא ד' כולא קמיה כלא חשיב"⁸. ומה שנראה העולם ליש ודבר, הוא בערכנו מלובשים בגוף גשמי וראים בעיני בשר גשמיים, אבל האמת הוא להפך ממה שנראה לעיני בשר, אזי יודה על האמת.

וזהו שאומרים בהלל "ואמת ה' לעולם" (תהלים קיז, ב):

"עולם" הוא מלשון העלם וצמצום, שיהיה נראה לעיני בשר – מזרח ומערב כו'. ובכל זמן שתקנו לומר הלל, הוא זמן התגלות "אמת ה'" שמלמעלה-למטה, ⁹ שהוא – להיות מה שלמטה נקרא אין, ולמעלה⁹ – נקרא בחינת יש, וכמו שכתוב (משלי ה, כא): "להנחיל אוהבי יש"¹⁰.

שכר אמת").

⁸ (זהר חלק א בהקדמה יא, ב).

⁹ (ולמעלה הפירוש מובא בהגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים מכבוד קדושת אדמו"ר בפסקה "הלל" ושם: ושלמעלה).

¹⁰ (כי הרי ב' בחינות "דעות" הנ"ל הן בחינת יחודא-עילאה שהוא שם הוי"ה, ויחודא-תתאה שמבחינת שם אלקים ואדנות – המצמצם ומפריד להוות בחינת יש. וכמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי תשמע בקול" (לעיל פרשת ראה כג, ד).

והנה ההלל הוא להמשיך ולהאיר במלכות שהוא שם אדנות, כמו שכתב הרמ"ז פרשת אמור (תחלת דף צ"ו). והארה זו היינו המשכה וגילוי שם הוי"ה, בחינת יחודא-עילאה, וכמו שנתבאר מזה סוף דבור המתחיל "בכ"ה בכסלו" (תורה אור מקץ).

ביום השמיני עצרת תהיה לכם [ב]

"ביום השמיני עצרת תהיה לכם" (אמור כט, לה):

הנה כתיב (שיר השירים ב, ו): "שמאלו תחת לראשי, וימינו תחבקני". להבין מהו "תחת לראשי"?

הנה אמרו רז"ל²: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה, מכל חיי העולם-הבא". וכך נתבאר פעמים רבות במקום אחר³. וקצת יובן בהקדים מאמר רז"ל⁴: "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה". והקושיא מפורסמת: מאחר שעיקר מה ש"תלמוד גדול" הוא מחמת "שמביא לידי מעשה", אם כן אדרבה, מזה הטעם עצמו הרי ה"מעשה גדול"!

אך הנה צריך להבין מהות ענין המעשה. כי "רמ"ח פקודין אינון רמ"ח אברים דמלכא"⁵. וצריך להבין מהו ענין ולשון "אברים", הלא "אין לו דמות הגוף כו"⁶, וכתיב (ישעיה נה, ח"ט): "כי לא מחשבותי וכו', ולא דרכיכם וכו', כן גבהו וכו' [מחשבותי וכו'".

אבל הענין הוא, דכתיב (מכה ז, ב): "תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם, אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם". ולהבין מהו ה"אמת" שהנביא משבח שניתן ליעקב מדת אמת⁷.

¹ (נאמר בשמחת תורה תקס"ד. בכמה מקומות נקרא המאמר "ביום השמיני עצרת – שמאלו תחת לראשי". נוסח המאמר לפנינו הוא על פי הנחת המהר"ל

נוסח אחר – הנחת אדמו"ר האמצעי – מאמרי אדמו"ר ה'תקס"ג חלק ב עמוד תשעב.

מיוסד על מאמר זה – דבור המתחיל "ביום השמיני עצרת" תקפ"ד – מאמרי אדמו"ר האמצעי שמיני עצרת (דברים כרך ה) עמוד א' שיג.

קצורים והגהות – אור התורה שמיני עצרת (דברים כרך ד) עמוד א'תשצד. ביאור – שם עמוד א'תשצח. קצורים – עמוד א'תתכ. ושם שמאמר זה ודבור המתחיל "ביום השמיני שלח" דלקמן פו, ג. ש"יכי אהרדי ומדברים בענין אחר, עיין שם.

כמה ענינים מהמאמר נתבארו בדבור המתחיל "ביום השמיני שלח" תשמ"א – תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק א (תשרי-חשון) עמוד רכו).

² (אבות ד, יז).

³ (ראה תורה אור טז, א ואילך. וראה לקמן במפתח כבוד קדושת אדמו"ר ערך "יפה שעה אחת").

⁴ (קידושין מ, ב).

⁵ (רמ"ח מצות הם רמ"ח אברי המלך. ראה תקוני זהר תקון ל).

⁶ (פיוט "גדל". וראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק א).

⁷ (ועיין מה שנתבאר מזה ב"אגרת הקדש" (סימן ו) בדבור המתחיל "וזרע צדקה

לנו מאבותינו¹⁶. ובאהבה זו נמשך לנו הכח והעוז להיות תלוי אתערוֹתא־דלעילא באתערוֹתא־דלתתא.

ועל ידי זה ניתן הכח להמשיך על ידי מעשה המצות, שעל ידי מצות מעשיות, כמו ציצית של צמר תחתון מעורר ציצית עליונים, וכן על ידי תפילין תחתונים מעורר תפילין עליונים.

מה שאין כן אחד מעובדי־גילולים, אף על פי שיתלבש בציצית ויניח תפילין – לא ימשיך ולא יעורר כלום¹⁷. לפי שכל אחד ואחד מישראל יש לו בנפשו אהבה הטבעית הזאת.

ואפילו חיבי כריתות דכתיב בהם (אמור כב, א): "ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה' כו", שנכרתה הנפש ההיא משרשה, ואין אהבה טבעית זו מתגלה בנפשו, מפל מקום בשרשה למעלה נשאר בה בחינת אהבה טבעית, אלא שאינה שורה ומתגלה בנפשם למטה כי "הפרת תכרת וגו'" (שלח טו, לא), רק הוא בהעלם אצלו. ויש לו בחינת "לאבותינו". ו"זכות אבות לא תמה"¹⁸, כי "אף על גב דאיהו לא חזי – מזליה חזי"¹⁹, פירושו: "מזליה" הוא שרש נשמתו למעלה, בחינת אין – שהוא מזל לישראל²⁰ כו²¹;

ועל זה אמר הפסוק (תהלים כו, י): "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני", רוצה לומר: אפילו מי שאבד ממנו בחינת אב ואם שבו, דהיינו שנתחייב פרת, ונאבד בחינת אהבה טבעית שבו מלהיות שורה ומתגלה בנפשו, מפל מקום "וה' יאספני" – הוא על ידי בחינת שרשו למעלה, שיפול גם עליו בחינת "לאבותינו".

אך כיצד נמשך כח ועוז לאהבה טבעית זו לעורר את האהבה העליונה? מפרש הכתוב: "אשר נשבעת לאבותינו", "נשבעת" – לשון נפעל, וכן כל לשון שבועה מדבר בלשון נפעל. כלומר, שהתקשר את עצמו בשבועה. כמו שכתוב (מטות ל, א): "או השבע שבועה"²² כו.

והענין, כי צריך להבין ענין שבועה זו – מה טבעה? ולמה היה צריך הקדוש ברוך הוא לישבע? ואיך שייך אצלו יתברך לשון שבועה?

אלא הענין הוא:

על דרך משל כאדם הנשבע לחבירו, שהוא כדי שלא ישנה אפילו אם יגרום איזה דבר שיצטרך לשנות; שאם היה גלוי וידוע לפניו שאין

ולכן אומרים אחר כך "הודו לה", בחינת הודאה אליו יתברך, שלא כאשר נראה לעיני בשר שלנו.

וזהו "תתן אמת ליעקב"¹¹. כי יעקב הוא בחינת יוד עקב¹², דהיינו, יו"ד הוא בחינת צמצום, שירד ונתפשט בעקב וסוף המדרגות שנתגשמו, ואף על פי כן הקדוש ברוך הוא נותן אמת – שיתגלה גם שם "אמת ה' וכו' כו"¹³.

ומזה נמשך להיות "חסד לאברהם כו" – פירושו:

חסד הוא המשכת המצות, שכללותן הוא הצדקה וחסד, ונמשך ונתלבש בחינת "אמת ה'" במעשה המצות, שיהיה להם כח ועוז להיות באתערוֹתא־דלתתא תלוי אתערוֹתא־דלעילא, שעל ידי מעשה הצדקה וחסד־תחתון יתעורר כח חסד־עליון, וכן על דרך זה בכל המצות¹⁴:

ב. אף להבין מאין הכח הזה להיות אתערוֹתא־דלעילא תלוי באתערוֹתא־דלתתא?

ואיך יש יחוס ושייכות לנבא שהוא מחדש מאין ליש – לעורר חסד עליון של הבורא יתברך שמו, הלא אין ערוך אליו ו"לית מחשבה תפיסא ביה כלל"¹⁵!

הנה זה ביאר הכתוב אחר כך, דכתיב: "אשר נשבעת לאבותינו" – פירושו: "לאבותינו" הוא אהבה הטבעית המסותרת בלב כל אחד ואחד מישראל בכל, וגם בפועל ממש במסירת־נפש על קדוש ה'. שאהבה זו נקרא בשם "אב" – שממנה התולדה לעשות מצות ומעשים טובים. כי כל המצות הם בשביל "לדבקה בו" יתברך. וגם אהבה זו היא ירושה

גם הוא כענין "ועתה יגדל נא כח אדני" (שלח יד, יז). ועיין ב"פרי עץ חיים" שער ראש־חדש, פרק ב', ולכן על ידי זה נמשך גילוי "אמת ה' לעולם".

¹¹ (מייכה ז, כ: "תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם, אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם").

¹² (ראה קהלת יעקב ערך ישראל).

¹³ (ועיין מה שנתבאר מענין "תתן אמת ליעקב" בביאור על פסוק "אלה מסעי" גבי "ויכתוב משה" (לעיל מסעי צ, ג)).

¹⁴ (כי אמת היינו תורה (ירושלמי ראש השנה ג, ח. פתיחתא איכה רבה ב, ועוד).

וזהו "כי באור פניך נתת לנו תורת חיים" (ברכת "שים שלום"), אשר בחינת הארת־פנים זהו "אמת", כמו שכתוב באדרא רבה (דף ל"ג, ב') (זהר חלק ג קלג, ב). והתורה היא הנותן כח להיות באתערוֹתא־דלתתא שעל ידי המצות – אתערוֹתא־דלעילא, כמו שיתבאר לקמן, אם כן מבחינת "תתן אמת ליעקב" נמשך בחינת "וחסד לאברהם".

וזהו ענין "חסד של אמת – חסד דקשוט", עיין שם באדרא רבה. וזהו "כל ארחות ה' חסד ואמת" (תהלים כה, י). ועיין שם (דף קכ"ט, א').

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואתחנן" גבי "אתה החלות". ובענין ברכת המצות – עיין שם.

¹⁵ (תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו").

¹⁶ (ראה תנאי פרק יח).

¹⁷ (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "הבאים ישרש" (תורה אור ג, א ואילך. רשם נסמן)).

¹⁸ (מחלוקת בשבת נה, א. אבל כן הוא המסקנא בויקרא רבה (פרשה לו, ו). ועיין גם כן ירושלמי סנהדרין פרק י, הלכה א. אגרת בראשית פרק י. זהר חלק א קסח, א. זהר חלק ג קעד, א. תקוני זהר תקון כא (נו, ב). תיקונים מזהר חרש (קיי, ד) – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בספר המאמרים תש"ח עמוד 192).

¹⁹ (מגילה ג, א).

²⁰ (שבט קנו, א: "אין מזל לישראל").

²¹ כמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "האזינו השמים" (לעיל טא, ד).

"בְּאֲשֶׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בְּנוֹת כּוֹ" (ויצא ל, ג), "אֲשֶׁרֵי יוֹשְׁבֵי וְגו'" (תהלים פד, ה), שהוא לשון שבח והלל. כלומר, שיש דבר טוב ויפה מאד עד להלל ולשבח על הטוב שהוא שאין לו קץ ותכלית. והוא בחינת עונג-העליון בגילוי אור אין-סוף ברוך-הוא בעצמו ובכבודו על ידי מצותיו שהם בחינת רצון-העליון.

כמו "מבשרי אֶחָזָה" (איוב יט, כו) שהנפש היא ז' מדות וג' שכליים, ולמעלה מהם הוא הרצון-העליון המנהיג את החכמה והבינה והרעת שלו. כך המצות נקרא רצון-העליון שלמעלה מן החכמה. והוא בחינת פֶּתַר - "תר"ך עמודי אור"²⁵, כי תר"ג מצות דאורייתא, זו' דרבנן הם תר"ך - והם על דרך משל, כמו העמודים שראשם האחד הוא על הגג והב' הוא על הקרקע, ובהם ועל ידם מתחבר הגג עם הקרקע והיו לאחדים;

כך על דרך משל: המצות הם פנימיות רצון-העליון, שהוא למעלה מבחינת חכמה, ובחינת חכמה גם כן "חכים ולא בחכמה ידיעא"²⁶, ורצון-העליון הוא יותר נעלה, שהוא נמשך מבחינת "אשר" שהוא תענוג העליון,²⁷ ומתפשט ויורד בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה, עד שמתלבש במעשה²⁸ המצות הגשמיים ומתקשר ומתחבר להיות גילוי עונג העליון שהוא גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא בעצמו ובכבודו במעשה התחוננים - מצות ומעשים טובים.

וזהו "וצונו" - לשון התקשרות וצוותא, "להתעטף בציצית" - כלומר, בציצית העליונים. וכן על דרך זה כל המצות, להיות תלוי אתערותא-דלעילא באתערותא-דלתתא שלנו, מה שאין כן בעובדי-כוכבים כו' כנ"ל.

והיינו מפני גילוי עונג העליון ושמחה העליונה. כמשל המלך שביום שמחתו הוא מתגלה לעין כל - כך בכיכול על ידי עונג העליון ושמחה העליונה מתגלה אור אין-סוף ברוך-הוא ומתפשט עד למטה, ליתן כח זה בתחוננים מה שלא היה יכולת באדם בלאו הכי²⁹.

וזהו "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה, מפל

²⁵ (פרדס שער ח, פרק ג, ראה לעיל בחקוטי מו, ב ושם נסמן).

²⁶ (תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו").

²⁷ (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "והנה מנורת זהב" (לעיל בהעלותך לה, ב)).

²⁸ (במעשה המצות... במעשה התחוננים: נוסף על פי לוח התקון וכתבי יד. וכנראה נשט מפני הדומות).

²⁹ (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "לסוסתי ברכבי" (לקמן שיר השירים יב, ב, גבי: "כי על כל כבוד חופה"; ²⁸ "כחתן יוצא מחופתו").

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שוש אשיש" (לעיל נצבים מו, ד) מענין זה, איך שעל ידי גילוי עונג העליון והשמחה הנמשך ממנו, הוא גורם שיהיה נמשך מבחינת "סובב כל עלמין" אל בחינת "ממלא כל עלמין". ושם נתבאר הטעם, כי השמחה הוא הגורם ענה ושפלות שהוא ענין המשכה זו כו'. עיין (שם).

שום ענין הגורם השינוי לא היה צריך לשבועתו;

כך הוא על דרך משל בשבועתו של הקדוש ברוך-הוא לאברהם בברית בין הבתרים: "לזרעך נתתי את הארץ כו'" (לך לך טו, יח), דהיינו אפילו אם יגרום החטא - שלא יעכב; מה שעל פי הדעת והחכמה לא יושג שיונתן להם את הארץ, אף על פי כן מחמת השבועה הוא עושה נגד חכמתו ורצונו בכיכול²².

וזהו עצמו ענין השבועה, דהיינו מה שהבטיח נגד חכמתו ורצונו. והיינו, שלא יהיה כסדר השתלשלות המדרגות וירידה ממדרגה למדרגה על פי בחינת רצון וחכמה, אלא שיהיה אור אין-סוף ברוך-הוא בעצמו ובכבודו מתפשט ומאיר בגילוי רב, למעלה מן הרצון והחכמה.

והארה והמשכה זו נמשכה "מימי קדם" (מכא ז, כ) - "קדמונו של עולם", דהיינו מבחינת "סובב כל עלמין", למעלה מבחינת "ממלא כל עלמין" שהוא בחינת השתלשלות וירידת המדרגות. והוא בחינת "כשעלה ברצונו וכו'", "שתוק כך עלה במחשבה כו'", שהוא בחינת "מחשבה הקדומה כו'".

ומאחר שהארה והמשכה זו נמשכה "לאבותינו" מאור אין-סוף ברוך-הוא בעצמו ובכבודו, לכן יש להם כח ועוז להיות באתערותא-דלתתא תלוי אתערותא-דלעילא²³:

ג. וְזֶהוּ "אֲשֶׁר קִדְּשׁוּנוּ בְּמִצְוֹתָיו כו'": פירוש "אשר"²⁴ - מלשון

²² (ועיין מה שנתבאר מזה על פסוק "אתם נצבים כו' לעברך בברית כו'" (לעיל מד, ב, ד)).

²³ (ועיין בזהר חלק ג': (דף קל"ד, עמוד ב') בענין "אשר נשבעת כו'". (ודף ק"ל, עמוד א') בענין "כי נשבעתי". ובפרשת אחרי (דף ס"ו, ב). ובפרמ"ז ריש פרשת שמיני.

ובברבות (פרשת אמור, פרשה כ"ט):

דבר אחר 'בחדש השביעי': רבי ברכיה היה קרי ליה ירחא דשבועתיה, שבו נשבע הקדוש ברוך-הוא לאברהם אבינו. הךא הוא דכתיב (ויצא כב, טז): 'ויאמר בי נשבעתי נאום ה', מה היה צריך לשבועה? כו'.

ועיין שם התירוץ. והוא כדרך שנתבאר.

והנה חודש השביעי - תשרי, מאיר בו תיקון השביעי מ"ג תיקוני דיקנא", שהוא תיקון "ואמת", שמשם שבועות אמת. ועיין בזהר חלק א' (מקץ, דף ר"ד, ב'. וירא ק"ב, ב'). וב"דעיא מהימנא" (פרשת יתרו, דף צ"א, ב').

ובפירוש "אשר נשבעת" יש לומר, על דרך מה שנתבאר לקמן בפירוש "אשר קדשנו כו'".

והנה, "מימי קדם" יש לומר גם כן - ז' תיקונין דגלגלתא.

ועיין מה שנתבאר בענין "אם יהיו חטאיכם פשלים פשלים ילבינו כו' כצמר יהיו". ומה שנתבאר על פסוק "הנותן שלג כצמר". ועיין מה שנתבאר סוף דבוי המתחיל "ציון במשפט תפדה" (לעיל דברים א, ב, ג).

²⁴ (תקוני זהר תקון ל עה, ריש עמוד ב. ובריש תקון ט"ל).

במסירת-נפש הוא משיג עד בחינת המזל - "אין" כנ"ל, כמו שנתבאר במקום אחר.

וזהו "שלוש שלום, לרחוק ולקרוב" (ישעיה נח, יט): שיש ב' בחינות בשלום - אחד הוא גילוי תענוג העליון לרחוק - הוא בעל-תשובה, כאשר בא מארץ מרחק, כי "מרחוק ה' נראה לי כו" (ירמיה לא, ב). והב' הוא לקרוב על ידי "מצות המלך" כו כנ"ל³⁶.

וזהו בחינת יום-כפור:

שבכל עשרת ימי תשובה הוא כמתקרב לפני המלך ופורש מארץ מרחק, דהיינו ממחשבותיו שבכל השנה שהיה נמשך אחר עולם-הזה ותענוגיו. ובעשרת ימי תשובה אומרים: "אבינו מלכנו" - שרוצים להתקרב אליו יתברך, עד שביום-כפור "לפני ה' תטהרו" (אחרי טו, ל), למעלה מבחינת הו"ה והיו"ד שבו נברא עולם-הבא - מחמת התענוג הגדול בכיכול, שעשועי המלך שראה את בנו שבא אליו מארץ מרחק. וכך כתיב: "ובמרחקים יזכרוני כו" (זכריה י"ד, ט).

וזהו "שמאלו תחת לראשי", פירוש: שעל ידי "שמאל דוחה" שבכל עשרת ימי תשובה, דהיינו שהיה דוחה את עצמו להיטותו בעיניו

³⁶ (ועיין מענין "לרחוק" בזהר חלק א' דף ו', עמוד א'): "לרחוק - כמה דאת אמר 'מרחוק ה' נראה לי' כו". ועיין שם במקדש מלך ובהרמ"ז.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "החלצו מאתכם" (לעיל משות פו, ב) בענין "שלוש בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה". והיינו ענין ב' בחינות שלום - ד"לרחוק ולקרוב".

וזהו גם כן ענין ב' בחינות שלום שבפסוק "או יחזיק במעויו, יעשה שלום לי, שלום יעשה לי" (בישעיה סימן כ"ז, ה).

ועיין מזה ברבות נשא, פרשה י"ג, גבי "ולזבח השלמים" שבקרבתו נתנאל בן צוטר" (נשא ז, כג): "שני שלומות - שלום למעלה ושלום למטה".

ובזהר חלק ג' (במדבר קי"ח, א'). ובפרשת ויקרא (דף כ', סוף עמוד ב') על פסוק (ירמיה לז, י) "כי הנני מושיעך מרחוק". (ודף: כ"א, א'. נ"ד, א'. ע"ו, ב'. ק"ט, א').

והענין:

דהנה כתיב (קהלת ז, כג): "אחכמה והיא רחוקה ממני". ועיין ברבות פרשת חקת מזה (פרשה יט, א). ועל ידי התשובה נמשך גילוי בחינה זו. וזהו ענין "שלום לרחוק" שיהיה קרוב.

ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי המצוה הזאת" (לעיל נצבים מה, א) בענין "ולא רחוקה היא" (נצבים ל, א). ועיין מה שנתבאר לקמן סוף דבור המתחיל "ביום השמיני עצרת" גבי "מאת הו"ה היתה זאת" (תהלים קיח, כג).

וזהו ענין "במקום שבעלי-תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד" (ברכות לה, ב): כי יש ב' בחינות "מקום", דהיינו, בחינת "פמליא של מעלה" ו"פמליא של מטה" הנ"ל, הן ב' בחינות מקום.

והוא מה שכתוב בזהר חלק ב' (ויקהל, דף ר"ז, עמוד א') בענין "ברוך כבוד ה' ממקומו" (יחזקאל ג, יב), וכתוב (תשא לג, כא): "הנה מקום אתי" - "אתר דלא אתגליא". ובחינה זו הוא על ידי התשובה, שהרי ³⁷ גבי "הנה מקום אתי" נאמר י"ג מדות הרחמים, שהוא בחינת תשובה כו).

³⁷ (סוטה מז, א).

חיי העולם-הבא:

כי ענין "עולם-הבא" - ידוע שיש גן-עדן עליון וגן-עדן תחתון; בחינת גן-עדן תחתון הוא שנהנין הנשמות מזיו³⁰ והתפשטות ההארה ברוך-הוא. והגם שהוא תענוג עד אין קץ ונפלא מאד, לכן אמרו רז"ל בגמרא³¹ על אלישע - "אחר": "מוטב דלידייניה, ולייתי לעלמא דאתי, שפדאי כל יסורי גיהנם להצילו בנפשו שתתענג מזיו כבוד ה', לפי שהתענוג הוא נפלא עד אין קץ כו'. ואחר כך על ידי נהר דינור מתעלים בעילוי אחר עליו³² עד אין קץ ותכלית כו'. אך כל זה הוא על ידי בחינת צמצום - "ביו"ד נברא עולם-הבא כו"³³, לפי ערך השגת הנבראים כו'.

מה שאין כן על ידי "מעשים טובים", שהם המצות, נמשך עונג העליון, שהוא גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא בעצמו ובכבודו, שאינו לפי ערך השגת הנבראים, ואין הנבראים יכולים לקבל העונג הגדול הזה, אלא העונג הוא לפניו יתברך בכיכול "שעשועי המלך בעצמותו"³⁴. וזהו יותר "מכל חיי העולם-הבא" - שהעונג ניתן להנות בו בני-אדם, נשמות הנבראים.

וכזה יובן ענין שבת, דכתיב (ישעיה נח, יג): "וקראת לשבת עונג", כלומר, שתמשיך בחינת עונג-העליון להיות שורה ומתגלה ביום השבת, בחינת "אז תתענג על ה'" (ישעיה נח, יד), למעלה מבחינת הו"ה; שהיו"ד הוא הצמצום שבו נברא עולם-הבא, תענוג הנשמות כנ"ל.

והנה כל זה הוא ענין מצות ומעשים טובים, שהם יותר טובים "מכל חיי עולם-הבא":

ד. ויבדי להבין ענין תשובה שיפה "מכל חיי עולם-הבא", שהרי על שניהם אומר "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים כו",

הנה על דרך משל, יש שני מיני תענוגים לפני המלך: האחד - בעשיית המצות. והב', כשרואה את בנו שבא מארץ מרחק³⁵, שיש זמן רב אשר לא ראהו, וכראות המלך את הבן נתמלא חדוה ותענוג.

וכן בנמשל: אף על פי שנתרחק האדם בחטאיו, אף על פי כן, מכל מקום על ידי תשובה נתקרב למקורו ושרשו. ואפילו בחייבי כריתות כתיב (תהלים כו, י): "כי אבי ואמי עזבוני, וה' יאספני", שהוא על ידי בחינת שרש נשמתו למעלה - בחינת מזל כו כנ"ל. ועל ידי תשובה

³⁰ (ראה ברכות יז, א).

³¹ (תגינה טו, ב).

³² (ראה זהר חלק א, רא. א. חלק ב, ריא. ב. פרי עץ חיים שער התפילין פרק י. כנפי יונה חלק ד סימן ח).

³³ (מנחות כט, ב).

³⁴ (עיין מה שנתבאר: סוף דבור המתחיל "לסוסתי ברכבי" הנ"ל (לקמן שיר השירים יב, ג-ד). ובדבור המתחיל "מנורת זהב" (לעיל בהעלותך לג, ג ואילך)).

³⁵ (על פי ישעיה מז, יא: "באים מארץ מרחק").